לך לך

א. עס שטייט אין משנה[1]: „עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כולם".

דארף מען פאַרשטיין: וויבאַלד די עשרה דורות זיינען געווען „מכעיסין ובאין", ווי עס ווערט געזאָגט אין דער משנה גופא, טאָ וואָס פאַר אַ שכר האָט זיי געקומט וואָס אברהם האָט עס באַקומען?

נאָכמער, פריער זאָגט די משנה: „עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול" — ניט צוגעבנדיק אַז נח „קבל שכר כולם"; און ס'איז פאַרשטאַנדיק אין פשטות: וויבאַלד „היו מכעיסין ובאין", האָבן זיי במילא קיין שכר ניט פאַרדינט.

לויט דעם ווערט נאָך מער ניט פאַרשטאַנדיק, פאַרוואָס ביי די „עשרה דורות מנח ועד אברהם", וועלכע זיינען אויך געווען „מכעיסין ובאין", פירט אויס די משנה אַז אברהם „קבל שכר כולם"?

פאַראַן מפרשים[2] וואָס פאַרענטפערן, אַז יעדער מענטש האָט אַ פאַראויס באַשטימטן חלק אין גן עדן[3], נאָר אויב ער איז „נתחייב" (וואָס דעמאָלט נעמט ער „חלקו בגיהנם") דאַן קומט אַ צווייטער וואָס איז „זכה", און „נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע".[3]

לפי זה אַבער ווערט שווער אינעם ערשטן פאַל — „עשרה דורות מאדם ועד נח כו'": וויבאַלד זיי זיינען אויך געווען „מכעיסין ובאין", און נח איז געווען „צדיק גו' בדורותיו"[4], האָט דאָך נח געדאַרפט נעמען „חלקו וחלק חבירו (פון די עשרה דורות) בג"ע"?

ב. מפרשים[5] זיינען עס מסביר: היות אַז נח האָט ניט מתפלל געווען על אנשי דורו[6], ער האָט זיך ניט אַפגעגעבן מיט מקרב זיין די מענטשן פון זיין דור צום אויבערשטן און פועל זיין זיי זאָלן זיך פירן כדבעי[7], דעריבער איז זיין „זכה" ניט געווען געניג גרויס אַז ער זאָל נעמען „שכר כולם":

משא"כ אברהם, וואָס האָט מפרסם געווען אלקותו בעולם („ויקרא שם בשם ה' א־ל עולם"[8]) און האָט מקרב געווען מענטשן צום אויבערשטן, ווי חז"ל[9] זאָגן אויפן פסוק[10] „ואת הנפש

---

1) אבות פ"ה מ"ב.

2) ראה רבינו יונה, רע"ב ופירש"י לאבות שם.

3) חגיגה טו, א.

4) ר"פ נח.

5) ראה מחזור ויטרי כאן. לקו"ש ח"ג ע' 756 ואילך. וראה רש"י ורי"ו (ועוד) כאן: נח כו' לא הי' צדיק כ"כ כו'.

6) זח"א סז, ב. קו, א. רנד, ב. ח"ג טו, א.

7) ואף שנח הי' „אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם אולי ישובו" (פרש"י נח ו, יד — ע"פ תנחומא ה), ובסנהדרין (קח, א־ב): מלמד שהי' נח הצדיק מוכיח אותם כו' — מ"מ: נח לא התעסק עם אנשי דורו כו', ורק כשבאו אליו ושאלו ע"ד בנין התיבה כו' או הוכיח אותם (ראה לקו"ש ח"ב ע' 322. לעיל ע' 40. לקמן ע' 89).

8) וירא כא, לג. וראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג.

9) ב"ר פל"ט, יד. ושו"ב. זח"א עט, א. ובכ"מ. פרש"י ותרגום פרשתנו יב, ה. וראה גם סוטה י', רע"ב. ב"ר שם, סז. ובכ"מ.

10) פרשתנו שם.

אשר עשו בחרן", האָט ער דעריבער זוכה געווען צו מקבל זיין „שכר כולם".

עס בלייבט אָבער נאָך אַלץ ניט מובן: אַננעמענדיק אַז אויך די עשרה דורות שמאדם ועד נח האָבן גרייט אַ באַשטימטן שכר (ווייל כל אדם יש לו חלק בג"ע וכו', כנ"ל) און ווײַאַלד אַז נח האָט זייער שכר ניט באַקומען ווייל אים האָט געפעלט דער זכות דערויף — היינט ווער האָט געגומען זייער חלק אין ג"ע?

און מ'קען ניט זאָגן, אַז קיינער האָט עס טאַקע ניט באַקומען, ווארום אויף ג"ע שטייט[11] „ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה", און לאחר חטא עץ הדעת איז דער ג"ע דער אָרט פון קבלת השכר פאַר דעם לעבדה אלו רמח מ"ע און לשמרה אלו שסה מל"ת[12] אין עולם הזה — ג"ע איז באַשטימט פאַר דעם אדם מיט אַ תכלית און ציל; קען דאָך ניט געמאַלט זיין אַז אָרט אין ג"ע זאָל בלייבן „ליידיג" ובפרט אַן אָרט וואָס איז כולל חלקים פון אַלע מענטשן פון צען דורות און גאָר לאַנגע דורות[13] — עמיצער מוז דאָרט קומען און דערפילן דעם תכלית פון ג"ע.

מוז מען דעריבער זאָגן, אַז די עשרה דורות מאדם עד נח האָבן מלכתחילה ניט געהאַט קיין שום צוגעטיילטן חלק — שכר: מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין: מיט וואָס זיינען זיי מיט זייער „מכעיסין" געווען אַנדערש און ערגער פון די צווייטע עשרה דורות?

ג. אויך איז ניט פאַרשטאַנדיק: וואָס איז בכלל דער חידוש פון דער משנה אַז דער אויבערשטער איז אַן „ארך אפים"? ס'איז דאָך אַ בפירוש" ער פסוק[14]: „ה' (א־ל) ארך אפים" און דאָס מיינט (ווי רש"י[15] ברענגט אַראָפ) „לצדיקים ולרשעים"?

בפשטות קומט אויס[16], אַז דער חידוש פון דער משנה איז — „כמה ארך אפים כו'": אין פסוק ווערט ניט דערמאַנט ביז וויפל עס ציט זיך דעם אויבערשטנ'ס „ארך אפים": דעריבער זאָגט די משנה „להודיע כמה כו'", אַז דער אויבערשטער איז מאריך אף ביז אפילו „עשרה דורות".

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: וואָס איז טאַקע די הסברה דערפון וואָס דער אויבערשטער איז מאריך 'אף ביז אפילו „עשרה דורות"? און וואָס איז די הדגשה פון „עשרה דורות" דוקא?

ד. ווײַט מען דאָס אַלץ פאַרשטיין דורך מבאר זיין נאָך אַן ענין: דער סדר המשניות איז דאָך אויסגעשטעלט בדיוק[17], ובפרט — אין דעם זעלבן פרק, און ווײַאַלד אַזוי: וואָס איז די שייכות פון דער משנה פון „עשרה דורות מאדם" צו דער פריערדיקער משנה „בעשרה מאמרות

11) בראשית ב, טו.

12) אוה"ת בראשית (ח"ו ע' 2082 — בשם ארז"ל). וראה לקו"ת שה"ש (מח, ד). יל"ר בראשית. זח"א כז, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב).

13) שהרי בודאי הסברא נותנת — שהחלק בג"ע הוא לפי ערך ריבוי עבודתו את ה' במשך ימי חייו שניתנו לו.

14) תשא לד, ו. שלח יד, יח.

15) שלח שם (מסנהדרין קיא, סע"א. וראה גם עירובין כב, א. ב"ק נ, ע"ב). ובפרש"י תשא שם: שמא יעשה תשובה.

16) דרך חיים (להמהר"ל) לאבות שם.

17) ונפק"מ להלכה בנוגע מחלוקת ואח"כ סתם כו' — כידוע בכללי הש"ס. וראה תוס' — ב"ק (קב, א ד"ה אין), ריש ב"מ וב"ב.

נברא העולם כו׳״ ? אויב בלויז צוליבן סדר העניינים אין זמן, וואָס די עשרה דורות מאדם עד נח האָבן זיך אָנ־געהויבן גלייך נאָך „נברא העולם״, האָט דער תנא געדאַרפט מקדים זיין די שפעטערדיקע[18] משנה „עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות כו׳״ וואָס רעדט וועגן דעם סיום פון „נברא העולם״ — פאַר דעם זמן פון די „עשרה דורות כו׳״[19].

איז דער ביאור אין דעם: אין דער פריערדיקער משנה ווערט געזאָגט אַז „בעשרה מאמרות נברא העולם כו׳״ און אַז דאָס לערנט אונז אַ צווייענ־דיקן ענין: „להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם כו׳ וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם כו׳״.

און בהמשך ובהתאם צו די צוויי לערנונגען בקשר צו די צוויי סוגי בני אדם [א) להפרע מן הרשעים שמ־אבדין כו׳. ב) וליתן שכר טוב לצדי־קים שמקיימין כו׳] לערנט די צווייטע משנה אין דעלבע צויי ענינים[20]:

א) „עשרה דורות מאדם ועד נח וכו׳״ — וואָס די עשרה דורות זיינען געווען רשעים וואָס האָבן מאבד געווען דעם עולם, דעריבער האָט דער אויבערשטער זיי מעניש געווען („להפרע״) — „שהביא עליהם את מי המבול״.

ב) „עשרה דורות מנח ועד אברהם כו׳ עד שבא אברהם וקבל שכר כולם״ — וואָס הגם אויך אָט די עשרה דורות „היו מכעיסין ובאין״, האָט אָבער אברהם אבינו „מקיים״ געווען דעם עולם: ער האָט געפועלט אַ קיום אויך אין דעם אלע זיינע עשרה דורות[21], און דערפאַר איז געווען „שכר כולם״ און ער האָט געגומען „שכר כולם״.

ה. ס׳איז אָבער נאָך אלץ ניט מוס־בר: וואָס איז פאַרט דער הפרש צווי־שן די ביידע עשרה דורות, וואָס דוקא אין די צווייטע האָט מען געקענט אויפטאָן אַ „קיום״ (און דורך דעם מקבל זיין „שכר כולם״) ?

איז דער ביאור אין דעם:

ע״ד ווי באַ מלחמות — כפשוטן — פון אידן איז געווען זאָכן וואָס מען האָט מחרים געווען און זאָכן וואָס מען האָט גענומען בשלל,

אַזוי אויך אין דער מלחמה מיטן רע שבעולם זיינען פאַראַן צוויי סוגים ברע[22] (און במילא צוויי אופנים ווי צו „טאָן״[23] מיט זיי[24]):

א) זאָכן וואָס זיינען אינגאַנצן רע, זיי האָבן ניט אין זיך קיין טוב; און אַזעלכע זאָכן דאַרף מען מאבד זיין — ע״ד פון „שבירתן זוהי טהרתן״[25].

---

18) משנה ו.

19) כמו שהקשו במד״ש, נחלת אבות ודרך חיים לאבות.

20) ראה בס׳ שבהערה הקודמת.

21) ראה רבינו יונה שם: מלא כל החסרונות כו׳.

22) בארוכה — תניא פ״ו ואילך.

23) כמש״נ: (מ)כל מלאכתו אשר ברא אלקים (צריך) לעשות (לתקן) — ב״ר פי״א, ו. ובפרש״י שם.

24) ע״ד ב׳ הפירושים (ספרא בחוקותי כו, ו) ב,והשבתי חי׳ רעה מן הארץ״: א) מעבירם מן העולם, ב) משביתן שלא יזיקו. וראה יהל אור (ובמילואים) לתהלים צב, א. ולהעיר מצפע״נ — להרגצובי — בחוקותי שם.

25) כלים רפ״ב (משא״כ בהאופן דב״ק (נד, א) ששבירתן זהו מיתתן).

און ווי ס׳איז מבואר אין לקו״ת[26] אין דעם ענין פון שריפת הפרה, אז „פרה״ איז מרמז אויף די מעשים רעים וואס זיינען „באמת רע גמור מצ״ע״, וואס דערפאר פארברענט מען די פרה — ווייל „אין לה תקנה אלא ביטולה והעברתה מן העולם״: און עס בלייבט איבער בלויז דער אפר, וואס באווייזט אויפן עצם „כח המתאווה״ וואס איז ניט „רע מצד עצם עצמותו״.

ב) זאכן, וואס הגם און אפילו ווען בגילוי זעט זיך ניט אין זיי קיין טוב, פונדעסטוועגן האבן זיי אין זיך א ניצוץ טוב: וואס דערפאר דארף מען זיי ניט מאבד זיין, נאר טאן מיט זיי ביז מ׳וועט, אדרבה, זיי מקיים זיין, דורך דעם וואס מ׳וועט זיי מהפך זיין מרע לטוב [ביז, ע״ד ווי דער לשון חז״ל[27]: „מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר״]

און דאס איז דער הפרש צווישן די ביידע „עשרה דורות״: דער רע פון די עשרה דורות שמאדם עד נח איז געווען רע גמור, און אזא רע איז מאבד די וועלט; דעריבער האט דער אויבערשטער זיי אינגאנצן אפגעווישט פון דער וועלט, „הביא עליהם את מי המבול״.

משא״כ די עשרה דורות שמנח ועד אברהם, כאטש אויך זיי „היו מכעיסין ובאין״, דאך איז זייער רע געווען פון אזא סוג וואס מ׳האט עס געקענט מהפך זיין לטוב: און דערפאר, בשעת אברהם אבינו איז געקומען און האט דורך זיין עבודה „מקיים״ געווען די וועלט, ער האט מתקן און משלים גע־

26) חקת נו, ג ואילך.
27) מנחות מד, א.

ווען די אלע עשרה דורות — האט ער באקומען „שכר כולם״.

ו. דער טעם וואס דער אויבער־שטער איז מאריך אף ביז עשרה דו־רות:

שוין געזעדט פיל מאל[28], אז „עשר״ איז א גאנצער און פולקאמער מספר וואס איז אין זיך כולל אלע שלי־מות׳ן[29]: און פונקט ווי דאס איז אין צד הקדושה, אזוי איז עס אויך אין היפך הקדושה: דער גאנצער און פו־לער פארנעם פון רע איז אויסגעש־טעלט אין דעם מספר פון עשר, פון צען בחינות[30].

און דערפאר איז דער אויבערשטער מאריך אף (ווארטנדיק מ׳זאל תשובה טאן) ביז עשרה דורות — ד.ה. ביז צו דער פולער מאס פון „מכעיסין ובאין״ אין אלע צען בחינות (דורות) פון רע[31].

ז. יעדער מענטש ווערט דאך אנ־גערופען „עולם קטן״[32] — איז פונקט ווי עס זיינען פאראן צווי תקופות פון עשרה דורות אין „עולם גדול״, אזוי זיינען דא אט די ביידע „תקופות״ ביים „עולם קטן״ — בא א יחיד אין עבו־דתו ית׳:

ווען א מענטש איז אין משך פון גאנצע „צען טעג״ אריינגעטאן אין ענ־ינים בלתי רצויים און פונדעסטוועגן „וטוב לו״, קען ער דאך מיינען אז

28) ראה לקו״ש חי״ג ע׳ 282 ס״ג ובנסמן שם — לענין עשרה מישראל.
29) ראב״ע לשמות ג, טו. פרדס ש״ב.
30) ראה תניא רפ״ו.
31) ראה גם דרך חיים שם.
32) תנחומא פקודי ג. תקו״ז תס״ט (ק, ב). וע״ג־כ אדר״נ פל״א. קה״ר א, ד. ועוד.

אויך ווייטער וועט זיין מצב זיין ווי ביז איצט — „והתברך בלבבו לאמר שלום יהי׳ לי כי בשרירות לבי אלך״ [33] — זאָגט אויף דעם די משנה, אַז דאָס וואָס ער האָט געהאַט השפעת הטוב ביז אַהער (הגם ער איז ניט כדבעי) איז עס דערפאַר וואָס דער אויבערשטער איז „מאריך אף״ [34]; אָבער דאָס וועט נפסק ווערן נאָך דעם באַשטימטן זמן [35].

און דעריבער דאַרף ער טאָן זיין עבודה אין אַן אופן פון „הביא עליהם את מי המבול״ — אינגאַנצען מבטל זיין די ענינים בלתי רצויים.

אָבער די עבודה איז ניט מספיק, וואָרום וויבאַלד עס זיינען שוין דורכגעגאַנגען גאַנצע „צען טעג״ אויף ענינים בלתי רצויים, פעלט דאָך אין די ענינים טובים וואָס ער האָט אין דעם פאַרגאַנגענעם זמן גענעמט (ובמילא — געדאַרפט) אויפטאָן — און ס׳איז דאָך „ימים יצרו גו״ [36]: יעדער מענטש האָט אַ געוויסע צאָל טעג וואָס זיינען פאַר אים באַשטימט צו טאָן אין עבודת ה׳:

דעריבער מוז ער זיך פאַרנעמען מיט דער צווייטער עבודה (פון די צווייטע „עשרה דורות״): פועל זיין אַ „קיום״ אויך אין די פריערדיקע טעג — דורך דער עבודה פון אתהפכא חשוכא לנהורא, איז ער מתקן און משלים אויך דאָס וואָס ער האָט פאַרפעלט אין די פריערדיקע טעג, ביז אין אַ אופן פון „וקבל שכר כולם״.

(משיחת ש״פ ראה תשל״ה)

---

33) נצבים כט, יח.

34) ראה לעיל ע׳ 67-66 ובהנסמן שם.

35) ראה באריכה קונטרס ומעין מי״א פ״ב ואילך.

36) תהלים קלט, טז. המשך באתי לגני ה׳שי״ת ספ״ר.